

پیام کوه

گرچه دیوار افکند سایه دراز باز گردد سوی او آن سایه باز
این جهان کوهست و فعل ما ندا سوی ما آید نداها را صدا
(مولوی)

به پاس خدمات علمی شادروان ابراهیم پورداود استاد گرانمایه و ممتاز دانشگاه تهران ، دوست دانشمند آقای ایرج افشار از نگارنده بی مقدار نیز برای یادنامه استاد یادداشتی خواسته اند . مطلب زیادی ندارم ، ولی شاید اشاره به کوهستانی که شرح آن مفصل است بی‌مناسبت نباشد .
در یکی از پارکهای ملی امریکا چیزی که انتظار دیدن آنرا نداشتم پرستشگاه زردشت بود .

چهارده سال پیش ضمن بازدید از دانشگاهها و مراکز فرهنگی واجتماعی وجاهای دیدنی آنجا گذار به یکی از هزار پدیده شگرف طبیعت افتاد . شورای آموزش و پرورش امریکا برای پذیرائی کارشناسان رشته‌های گوناگون علوم و فنون در شهر واشنگتن کمیته‌ای دارد . کمیته مزبور تماشای کوهستان گرند کنیون (Grand Canyon) و دره‌های ژرف آن را در برنامه سفر علمی نویسنده گنجانده بود .

بامداد پنجم ماه مه ۱۹۶۰ میلادی (۱۵ اردیبهشت ۱۳۳۹ ه . ش .) با گروهی از جهانگردان به یکی از ایستگاههای این خطه عجیب تاریخی در بلندیهای ایالت آریزونا رسیدیم . دوربینهایی بسیار قوی گرداگرد تالار سخنرانی کار گذاشته بودند . همسفران با استفاده از دوربینها به تماشای کوه‌های سر به فلک برکشیده و رودخانه بزرگ کالرادو و مناظر خیره کننده آن کوهسار پرداختند .

رودخانه میان دره‌های بسیار عمیق پارک در مسیری بیش از بیست و شش فرسنگ جریان دارد . دانشمندی زمین‌شناس از دورانهای ماقبل تاریخ و جلیوونها سالی که بر طبقات الارض گذشته است سخنانی بسیار حالب و شنیدنی می‌گفت و کوهی را نشان می‌داد که پرستشگاه زردشت نام داده اند (Zoroaster Temple) . انگیزه این ناعگذاری را پرسیدم . نمی‌دانست و بر آن شد که از اداره مرکزی

پارکهای ملی در واشنگتن توضیح بخواند. درعین حال خواست نظار این رهگذر را نیز بداند.

گفتم تابش اشعهٔ زین خورشید بر قلهٔ کوه و ابرهای تیره‌ای که دامنه‌ها را کمربند وار فرا گرفته داستان نبرد روشنائی را با تاریکی و تیرگی و پیروزی هورمزد را بر اهریمن به یاد می‌آورد. ظاهراً قانع شد، زیرا سالها گذشت و دیگر اذو خبری نشد. (بعداً در دایرةالمعارف امریکانا خواندم که کوه‌های دیگر آن منطقه نیز هر یک به یاد معبدی معروف است، از جمله آپولو، دیانا، برهما و شیوا و جز آن، حتی به نام قبایل سرخ‌پوستان).

اجمالاً پور داود در همین راه گام‌های بلند برداشت. رنجها کشید و زیانها برد تا قسمتهای مهمی از اوستا و ادبیات مزدیسنا و گاتها را به فارسی امروز درآورد و با تدوین فرهنگ ایران باستان و هر مزدنامه و فهرست واژه‌ها و اصطلاحات اوستا، اهمیت فلسفه و تاریخ و زبان قدیم ایران و رابطهٔ آن را با آیین نیاگان بهم میهنان نشان داد. پیرامون محتویات نسکهای حقوقی و نندیداد و دینکرت نیز استاد از دست رفتهٔ دانشگاه را تحقیقاتی بود که در کتاب سرگذشت قانون به اختصار آورده‌ام (مباحثی از تاریخ حقوق، دورنمایی از روزگاران پیشین تا امروز، از انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۸).

از استادان آموزش و پرورش امریکا نویسنده‌ای توانا و خوش قریحه را می‌شناسم که به نوشتن کتابی در بارهٔ «صد معلم بزرگ»، سرگرم است و برای این کار به تعبیر خودش «در جستجوی طنین زردشت»، خواب روزی را می‌بیند که به زیارت زادگاه زردشت و محیطی نائل شود که آن مرد نامی و بسیاری از چهره‌های درخشان دیگر را در جهان دانش و پیش و تعلیم و تربیت پدید آورده است. نگارنده را نیز از نیت خود طی نامه‌ای آگاه ساخته است. با خود گفتم صدائی که حتی در کوه‌ها و دره‌های آن کشور پیچیده است انعکاسی است از ترجمه‌ها و پژوهشهای بی شمار دانشمندانی چون آنکتیل دو پرون^۱، ماکس مولر^۲، هاوک^۳، وست^۴، گلدنر^۵، جکسن^۶، گایگر^۷، اشپیکل^۸، دارمستتر^۹، بارتولومه^{۱۰}، ولف^{۱۱}، فلوگل^{۱۲}، دینشاه ایرانی^{۱۳}، باگدانف^{۱۴}، هوار^{۱۵}، بلسارا^{۱۶}، تاراپوروالا^{۱۷}، دالا^{۱۸}، هرستفلد^{۱۹}، امستد^{۲۰}، هنینگ^{۲۱}، و دیگران. استاد پور داود نیز از نتیجهٔ تحقیقات متقدمین از اوستا شناسان و پهلوی دانان البته همان گونه که خود وی نیز نوشته

است بی بهره نبوده و با معرفی تمدن پیشینیان خدمتی بسزا انجام داده است .
 باری ، دودمان ساسانی پس از چهارصد و اندی سال کشورداری منقرض
 گشت . اوستا جای خود را به قرآن کریم داد و ندا از سرچشمه قیاس زندگانی
 در رسید که الله نور السموات والارض (۱) ... هو الذی ینزل علی عبده آیات
 بینات لیخرجکم من الظلمات الی النور (۲) .

وسعدی علیه الرحمة فرمود :

« گویی کدام سنگدل این بند نشنود

بر کوه خوان که باز به گوش آیدت سدا»

تهران-۱۸ اردیبهشت ماه ۱۳۵۳ ه. ش

(۱) سوره النور ۲۴ - آیه ۳۵

(۲) سوره الحديد ۵۷ - آیه ۹

1- Perron , Anquetil du . - Zend - Avesta, ouvrage de
 Zoroastre . . . traduit en français, avec des remarques, Paris.
 1771. 3 vols. Morale de Zoroastre, extraite de Zend_Avesta,
 Paris 1850.

2- Müller, F Max.-Daitistan.i.Dinik (The Sacred Books,
 vol. 18, Oxford , 1882. Pahlavi texts published by E. T. D.
 Anklesaria, Bombay, 1867.

3- Haug and West. - Essays on the Sacred Language.
 3rd ed. 1884.

4- West, E.W.- Pahlavi texts translated in vols. 5, 8,
 24, 37, and 47 of the Sacred Books of the East.

5- Geldner, K.F.-Avesta. Stuttgart, 1886-95. Zoroaster.
 Enc. Br. 9th ed., 1888 . 11th ed. 1911 .

Die Zoroastrische Religion. Töbingen, 1908,1926.

Geldner and Cheyne.- Zoroastrianism. Enc. Biblica. Vol.4.
 N.Y. 1903.

6- Jackson, A. V. Williams.- Zoroaster the Prophet of
 Ancient Iran. The Macmillan Co. N. Y. 1899. London,1901.

The Religion of the Achaemenian Kings. 1875.

(Saba, M.-English Bibliography of Iran

وچندین فقره دیگر در کتابنامه دکتر صبا

7_ Geiger and Spiegel.-The Age of the Avesta, 1886.

8_ Spiegel, Friedrich.-Eranische Altertumskunde. Leipzig 1873.

9_ Darmesteter, J.-Haurvâtat et Amertât. Essai sur la mythologie de l'Avesta. Paris, Champion. Notes sur quelques expressions Zendes, 1875. Ormazd et Ahriman, leurs origines et leur histoire. Paris, 1877. Le Zend Avesta, traduction nouvelle avec commentaire historique et philologique, Paris, 1892.

10_ Bartholomae, C.-Altiranisches Wörterbuch. Strasburg, 1904. Zum altiranischen Wörterbuch. Nacharbeiten und vorarbeiten, Beiheft zum xix Band der Indogermanischen Forschungen Strasburg, 1906. Zarathustra leben und lehre, 1918 und 1920.

11_ Wolf, Fritz.-Avesta, die heiligen Bücher der Persen übersetzt auf der Grundlage von Chr. Bartholomae's altirani-sches Wörterbuch. Strasburg, 1910.

12_ Flügel, M.-The Zend Avesta and eastern Religions. Comparative legislations, doctrines, and rites of parseeism, Brahmanism, and Buddhism, bearing Bible, Talmud, Gospel, Koran, their Messiah-ideals and social problems. Baltimore, 1898.

13_ Irani, D.J.-The Path to Happiness or the Ethical Teaching of Zoroaster, Bombay, 1939. The Divine Songs of Zarathustra, with an introduction by Rabindranath Tagore. London and New York, 1934.

14_ Bogdanov, L.-Zum Sasanidisches Recht (Bartholomae's Notes on Sasanian Law translated into English. Journal of the K.R. Cama Oriental Institute.) No. 18. Bombay, 1931.

15_ Huart, Clément.- La Perse antique et la civilization iranienne, 1925.

16_ Bulsara, S.J.-Matikan.e.Hazar Datastan. The Digest of a Thousand Points of Law, translated with Introductory, Glossary and Index. Published by Hoshang T. Anklesaria Bombay, 1931.

17_ Taraporewala, I.J.S.-The Divine Songs of Zarathushtra. Bombay,1951. The Religion of Zarathushtra. The Gathas of Zarathushtra (text with free English translation) .

18_ Dhalla , M . N. _ Zoroastrian Civilization from the earliest times to the downfall of the last Zoroastrian Empire, A. D. 651. N. Y. 1922.

19_ Hertzfeld, E. E.-Zoroaster and His World. Princeton, 1947.

20_ Olmstead, A.T.-History of the Persian Empire. The University of Chicago,1948.

21_ Henning, W.B.-Zoroaster, London, 1951.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی